

ביאורים לכמה מדברי המסורה – פרשת האזינו

1] לבו – "הוא אביך קנך".

כך לשונו של הרוקח :

- א. 'אביך' – 19 פעמים נקרא הקב"ה 'אב' בקרייה. (=במקרא)
- ב. ו-19 פעמים נקראו ישראל בנים, לבד מן 'בניו מומס' (דברים לכה).
- ג. ו-19 (לשון) סליחות בחומש, לבד מן 'לא יאבה ה' סלוח לוי' (דברים כטי/ט)...
- ד. וכנגדם, עם (ברכת) ולמשומדים 19 ברכות (בתפילת) העמידה". עכ"ל.

והאריך בזה בפרטים נוספים בביאורו לסידור התפילות, (ח"א דף קל"ו) ואע"פ שכל ספריו מלאים ממתקים והכל ברוח הקודש, (כי לא בכח אנוש להכין רשימות כאלו על כל פרט ופרט, ואפילו יחיה כשנות משותלה, זה לא בכח הטבעי) ערכתי רשימה המצורפת פה בזה להערתו זאת, בגלל חידוש מסוים כאן שחנני ה'.

י"ט פעם לשון "אב", כינוי לה' ביחסו לישראל עמו:

שמו"ב ויד - ישעיה סג/טו - סד/ו - ירמיה ג/ד - ג"ט - לא/ח - מלאכי א/ו - ב"י - תהלים סח/ו - פט/כו - קג/יג - משלי י/א - יג/א - ט"כ - איכה ה/ג - דהי"א כב/י - כח/ו - כטי - דהי"ב יז/ג

י"ט פעם נקראו ישראל בלשון "בנים" להקב"ה:

דברים יד/א - לב/כ - מל"ב יט/ג - ישעיה א/ב - א/ד - לא/א - לט - לז/ג - סג/ח - ירמיה ג/ד - ג/כב - ד/כב - לא/ז - יחזקאל כ/א - הושע יא/י - תהלים קג/יג - משלי ה/ז - ו/כד - ח/לב

י"ט פעם לשון "סליחה" שה' סולח לישראל: (החשבון רק ע"פ תורה, ולא בשאר תנ"ך)

שמות לד/ט - ויקרא ד/כ - ד/כו - ד/לא - ד/לה - ה/י - ה/יג - ה/טז - ה/יח - ה/כו - יט/כב - במדבר יד/יט - יד/כ - טו/כה - טו/כו - טו/כח - לו - לט - ל"ג.

ג' הערות:

א. נ"ל כי יש קשר פנימי בין ביטויי "אב" ו"בנים" לאפשרות ה"סליחה", כי "מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. רק אב שמחל על כבודו מחול" (קידושין לב). ואילולא כן לא היתה אפשרות להקב"ה לסלוח לנו על עוונותנו ח"ו.

ב. הרב הרוקח ציין שאיננו כולל בחשבון "סליחה" את הפסוק "לא יאבה ה' סלוח לוי" (דברים כטי/ט) ויש להסביר למה זאת. כי הרי שם מדובר על עובדי ע"ז?.

הרמב"ם כתב (מורי"ח פ"לו) "לא תמצא לשון חרון אף ולא לשון כעס ולא לשון קנאה, כי אם בעבודה זרה דוקא". ונ"ל ההסבר ע"פ מהר"ל, כי בכל שאר החטאים האדם משחית רק את גופו או את נפשו. אבל כאן הוא מקלקל את שכלו, האבר הנכבד ביותר. כי לטעות בזה היא עקמימות ההגיון של האדם. (יחידושי אגדות" על תחילת זבחים, וע"ע מהר"ל לאבות פ"ד "שגגת תלמוד עולה זדון" דף קפ"ה)

ג. מה שנשאר תמוה הוא שחטא ע"ז הוא "יוצא מן הכלל" מן חשבון הי"ט, ואין בו סליחה, ולעומת זאת חטא של כפירה ומינות כן נכלל בחשבון י"ט ברכות העמידה? [ברכת ולמשומדים]

התשובה לכך היא פשוטה. כאשר משה רבנו בקש מהקב"ה "למה ה' יחרה אפך בעמך" (שמות לכה) ה' גער בו שבוזה שהוא קורא לחוטאים: "עמך" הוא מוציא שם רע על בתולת ישראל,

כי אין בעם-ישראל כופרים, אא"כ הם באים מן ערב-רב והם נטע זר. (זהר גרעו:)
כן כאן, אם נפריד מאתנו הכופרים והמינים, שלא תהא להם תקוה ומהרה כרגע יאבדו, ממילא נשאר כלל עם ישראל כסולת נקיה בלי ערבוב של נגייע ר"ע. (זהר א/כה). ויש בזה ברכה לישראל.

וע"פ אריז"ל, ניקוד ההוי"ה בברכה זו בקמץ, כלומר בכח רב של "כתר", הרצון הקדמוני שישראל
היה לו לעם, מבלי בעיית "קשים גרים לישראל כספחת" (מהי"ל מבאר זאת כי "ונספח", כל המוסיף גורע).

ואבאר בזאת לשון שמואל הקטן שניסח ברכה זו "כרגע יאבדו", כי כמה זעמו של הקב"ה ? רגע'
(ברכות ז. עיי"ש תוספות, מה אפשר לבטא ברגע זה) ובכך אנו מעוררים זעמו של ה' על המינים. ובסילוק הנגע,
ממילא נשארו ישראל זכים ונקיים (כדברי זוהר הנ"ל) וממילא זה נכלל בי"ט ברכות. (ובזה ענינו מדוע ברכת
למינים ולמלשינים (המשומדים במקור) נקראת "ברכה" אע"פ שכולה לשונות אבדון ומוות, ומה ברכה יש בה?)

במלים אחרות, מי שיש לו שנהא צלולה נגד הרשעים המוחלטים, ממילא אהבתו לכלל ישראל
נשארת מפולשת וצלולה ללא כל סיג. ודלא פָּאָלוּ שלא שימשו כל צרכם והם מבלבלים את העולם
ב"חסידות" של שטות, כביכול ללמד זכות על מי שהתורה אסרה בפירוש ללמד עליו זכות. ("ביצדק
תשפוט עמיתך" - ויקרא יט/טו - מי שעמד בתורה ובמצוות. עיין שו"ע חו"מ ס" רכ"ח, מאירת עינים ס"ק ג'). ע"ע זהר ב/קק:
"ומנהו".

ובכך גם מוסבר למה רבנו הרוקח אינו מונה הפסוק "בניו מומס" (דברים לב/ה) בכלל י"ט פעם
שנקראו "בנים". כי הרי מדובר על המינים, והם אינם מכלל "בנים", כמו שהבאתי בעז"ה מדברי
הגר"א ("אוצרות הגר"א", 296-297). וכדברי הרוקח (דברים לב/ה) המצהיר שהחוטאים בעגל היו דוקא מן
הערב-רב, ולא בניו של ה' שהם "בני בכורי ישראל".

הבאנו מאמר בודד זה של הרב הרוקח כדי ללמד דוגמא ממה שכתוב בספרו, ולהחדיר אמונה
גדולה שכל דברי התורה הם נפלאים ביותר, ממש "מים שאין להם סוף". ועליהם נתפלל "גל עיני
ואביטה נפלאות מתורתך". (תהלים קיט/יח),

[2 לב/ז – "בינו שנות דר (חסר ו') ודר". (חסר ו').
במוסרה מובא שכן הוא גם בפסוק "מלחמה לה' בעמלק מדר דר" (שמות יז/טו)
ומבאר הרוקח (בדף ע') אפילו דור מְדַרְדֵּר (וכן כתב על שמות ג/טו). וכן מבואר ברש"י על פסוקנו, שמדובר
בדור של רשעים.

[3 לב/טז – "יקנאהו". (חסר י' וחסר ו').
עיין ביאורנו לבראשית לה/ב מה שהבאנו בענין זה דברים נפלאים מהרוקח.

[4 ל/מ – "חי אנכי לעולם" (חסר ו').
מפרש הרוקח, כי בפסוק הבא מדובר על הגאולה "אשיב נקם לצרי", אבל שנת הגאולה נעלמה,
ולכן נעלם ו' מן שבועה זו של ה' להביא את הגאולה.

[5 לב/נ – ומת (חסר ו') קָהָר.

- 10 פעמים הוזכרה מיתת משה (מדרש דב"ר יא/ז).
- והרוקח מפרש, כי 10 פעמים דיבר משה רבנו נגד בני ישראל (בזעם וקצף).

6 מהם [כנגד הואו החסרה] נתפרטו ב"מדרש פטירת משה רבנו" ("אוצר המדרשים" של אייזנשטיין, דף 362)
וני"ל להוסיף עליהם 4 – 1) "והן לא יאמינו לי" (שמות א).
2) "ויקצוף (ויקרא יט/ז).
3) "רב לכם בני לוי" (במדבר טז/ז ועונשו בסוטה יג): לכן נתעלמה ממנו הלכה.
4) "ויקצוף משה" (במדבר לא/ד)